

מחלוקת – לטוב ולרע
הרב מואיז נבון

~ מחלוקת רעה ~

במדבר פרק טז

(א) וַיִּקַּח קָרַח בֶּן יִצְחָר בֶּן קֹהֵת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וְאַבְיָרָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן : (ב) וַיִּקְמוּ לְפָנָי מִשֶּׁה וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם נְשִׂאֵי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי שֵׁם : (ג) וַיִּקְהָלוּ עַל מִשֶּׁה וְעַל אֶהְרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב לָכֵס כִּי כָל הָעֵדָה כֹּלֵם קִדְשִׁים וּבְתוֹכָם יִקְוֶה וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קֹהֵל יִקְוֶה :

רבינו בחיי - וע"ד הפשט : "ויקח קרח", באור "ויקח" החזיק במחלוקתו ...

... (יב) וַיִּשְׁלַח מִשֶּׁה לִקְרֹא לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלָה : (יג) הַמַּעַט כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבֶּשׁ לְהַמִּיתָנוּ בְּמִדְבָּר כִּי תִשְׁתַּרְרַר עָלֵינוּ גַם הַשֶּׁתַּרְרָר : (יד) אִף לֹא אֵל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבֶּשׁ הִבִּיאָתָנוּ וַתִּתֵּן לָנוּ נַחֲלַת שְׂדֵה וְכָרֶם הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הַהֵם תִּנְקַר לֹא נַעֲלָה : (טו) וַיַּחַר לְמִשֶּׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֵל יִקְוֶה אֵל תִּפְּן אֵל מִנְחָתָם לֹא חֲמוּר אֶחָד מֵהֶם נִשְׂאָתִי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם : (טז) ... (כג) וַיִּדְבֹּר יִקְוֶה אֵל מִשֶּׁה לֵאמֹר : (כד) דַּבֵּר אֵל הָעֵדָה לֵאמֹר הֶעֱלוּ מִסְבִּיב לְמִשְׁכַּן קֹרַח דָּתָן וְאַבְיָרָם : (כה) וַיִּקֶּם מִשֶּׁה וַיִּלְךְ אֵל דָּתָן וְאַבְיָרָם וַיִּלְכּוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל : ...

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קי עמוד א

"ויקם משה וילך אל דתן ואבירם", אמר ריש לקיש : מכאן שאין מחזיקין במחלוקת [שמחל על כבודו והוא עצמו הלך לבטל מחלוקת – רש"י],

תורה תמימה הערות במדבר פרק טז הערה טז

"שארין מחזיקין במחלוקת" - ר"ל אין מניחין להשריש את המחלוקת, כי אלמלא הלך משה להם היו קיימים במחלוקתם, ונסה הוא ללכת להם אולי ישקיע אש המחלוקת, ועיין בחא"ג. וצ"ל דאפילו למ"ד בקדושין ל"ב א' "הרב שמחל על כבודו אין כבודו מחול" אך במקום שאפשר ע"י מחילת כבודו למנוע ממחלוקת כבודו מחול, ואדרבה צריך למחול, שהרי כן עשה משה שמחל על כבודו והלך לבעלי מחלוקתו :

~ דאורייתא או דרבנן ~

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קי עמוד א

דאמר רב : כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר "ולא יהיה כקרח וכעדתו" [במ' יז :ה]. ...

ספר המצוות לרמב"ם שורש ח

השרש השמיני שאין ראוי למנות שלילת החיוב עם האזהרה : דע שהאזהרה היא אחד משני חלקי הצוו. וזה כי אתה תצוה למצווה שיעשה דבר אחד או שלא יעשהו. כמו שתצוהו לאכול ותאמר לו אכול או תצוהו להרחיק מן האכילה ותאמר לו לא תאכל. ... אמנם שלילת החיוב הוא ענין אחר והוא שתשלול נשוא מנושא ואין בו מענין הצווי שום דבר כלל. באמרך "לא אכל פלוני אמש", "ולא שתה פלוני היין", "ואין ראובן אבי שמעון" והדומים לזה, הנה זה כולו שלילת החיוב, אין ריח צווי בו. ... וכן אמרו (קרח יז) ולא יהיה כקרח וכעדתו הוא שלילה. ... בגמר סנהדרין (קי א) והוא אמרם ז"ל "כל המחזיק במחלוקת עובר בלא תעשה שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו", וזה על צד האסמכתא, לא שיהיה פשטיה דקרא בכוונה הזאת. ואולם האזהרה על זה הוא נכלל תחת לאו שני כמו שאבאר במקומו (ל"ית מה).

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה מה

והמצוה המ"ה היא שהזהירנו מעשות שרט בבשרנו כמו שיעשו עובדי עבודה זרה והוא אמרו יתעלה (ראה יד) לא תתגודדו. ... והנה אמרו (יבמות יג ב) שבכלל לאו זה גם כן האזהרה מחילוק בתי דיני העיר במנהגייהם וחילוף הקבוצים ואמרו לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות. אבל גופיה דקרא הנה הוא כמו שבארו ואמרו לא תעשו חבורה על מת, וזה [הפירוש "אגודות אגודות"] כמו דרש. וכן אמרם (סנה' קי א) המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר [קרח יז] ולא יהיה כקרח וכעדתו הוא גם כן על צד הדרש. אמנם גופיה דקרא הוא בא להפחיד. ולפי מה שביארו החכמים (הוב' שרש ח עמ' קמד - ו) הנה הוא שלילה לא אזהרה ...

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש ח

... ולא יהיה כקרח וכעדתו ואמר [הרמב"ם] שבארו החכמים שהיא שלילה... וזה ודאי אינו פשטיה דקרא ולא מדרש עיקרי לרבותינו. אבל פשט הכתוב ועיקרו שצוה... שלא יתלוק גם כן שום אדם על כהונת אהרן לאמר כי לא היתה מאת יי'. ... וימנה ולא יהיה כקרח וכעדתו כמו שבארנו... ואמת כי מה שאמרו בגמ' סנהדרין "כל המחזיק במחלוקת עובר בלא תעשה שנאמר ולא יהיה כקרח" על דרך תוכחת הוא אבל עיקר הכתוב במחזיק במחלוקת הכהונה בלבד והם ז"ל שמכו לו שאר המחלוקות להזהיר מהם:

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ג

אמרו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין קי א): כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו, שנאמר: ולא יהיה כקרח וכעדתו.

ספר מצוות גדול (סמ"ג) לאוין סימן קנו-קנז

אמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר (במדבר יז, ה) ולא יהיה כקרח וכעדתו וגו':

חפץ חיים, פתיחה, לאוין

(יב) ואם הוא "מחזיק במחלוקת ע"י סיפורו עובר עוד על לאו דלא יהיה כקרח וכעדתו שהוא אזהרה שלא להחזיק במחלוקת כדאיתא בסנהדרין (ק"י ע"א).

באר מים חיים

(יב) ואם הוא מחזיק במחלוקת ע"י סיפורו וכו'. בלשה"ר ובין ברכילות ואפי' על אמת ובין בפניו דו"ל הגמרא אמר רב וכו' כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר (ל"א) לא יהיה כקרח וגו' ועיין בסמ"ג ל"ח קנ"ז וברבינו יונה במאמר נ"ח משמע מדבריהם (ל"ט) שהוא לאו גמור ועיין בספר המצוות שורש ח' (יב) וברמב"ן שם. ודע דלאו זה שייך בין (יג) ופעמים הרבה וכו' במעשיו הראשונים או

~ מחלוקת טובה ~

משנה מסכת אבות פרק ה

כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדתו:

ליקוטי מוהר"ן ח"א - סד:ד

ידע, כי מחלקת היא בחינות בריאת העולם כי עקר בריאת העולם, על ידי חלל הפנוי כנ"ל כי בלא זה היה הכל אין סוף, ולא היה מקום לבריאת העולם כנ"ל, ועל פן צמצום האור לצדדיו, ונעשה חלל הפנוי ובתוכו ברא את כל הבריאה, הינו הימים והמדות, על ידי הדבור כנ"ל "בדבר ה' שמים נעשו" וכו'. וכן הוא בחינת המחלוקת כי, אלו היו כל התלמידי חכמים אחד לא היה מקום לבריאת העולם, רק על ידי המחלקת שביניהם, והם נחלקים זה מזה וכל אחד מושך עצמו לצד אחר, על ידי זה נעשה ביניהם בחינות חלל הפנוי, שהיא בחינות צמצום האור לצדדיו, שבו הוא בריאת העולם על ידי הדבור כנ"ל כי כל הדברים שכל אחד מהם מדבר הכל הם רק בשביל בריאת העולם שנעשה על ידם בתוך החלל הפנוי שביניהם כי התלמידי חכמים בוראים את הכל על ידי דבריהם...

Aviva Zornberg, Bewilderments, p. 184

The philosopher Walter Benjamin writes: "Friendship does not abolish the distance between human beings, but brings that distance to life." This too, for R. Nahman, is the role of the *machloket*: to bring to life worlds not yet seen. This gestation requires a space - the irreducible distance between human beings.

ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק ה משנה יז

כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים - ... ואני שמעתי, פירוש "סופה", תכליתה והמבוקש מענינה. והמחלוקת שהיא לשם שמים, התכלית והסוף המבוקש מאותה מחלוקת להשיג האמת, וזה מתקיים, כמו שאמרו מתוך הויכוח יתברר האמת, וכמו שנתברר במחלוקת הלל ושמאי שהלכה כבית הלל. ומחלוקת שאינה לשם שמים, תכלית הנרצה בה היא בקשת השררה ואהבת הניצוח, וזה הסוף אינו מתקיים, כמו שמצינו במחלוקת קורח ועדתו שתכלית וסוף כוונתם היתה בקשת הכבוד והשררה והיו להיפך: